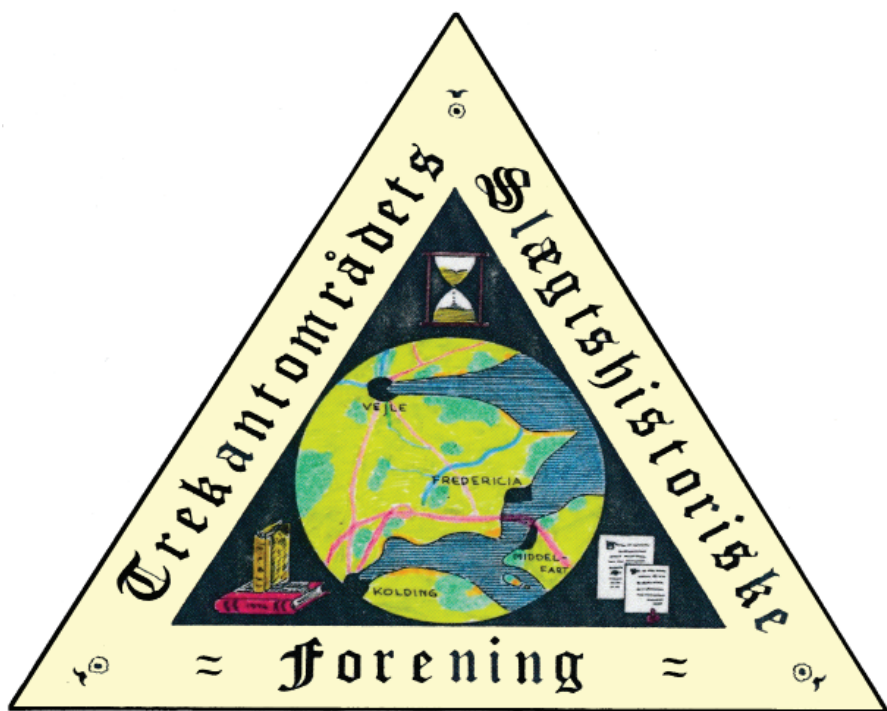

Slægts – Tidende

for

Trekantområdet

Udgiivet af Trekantområdets Slægtshistorisk Forening

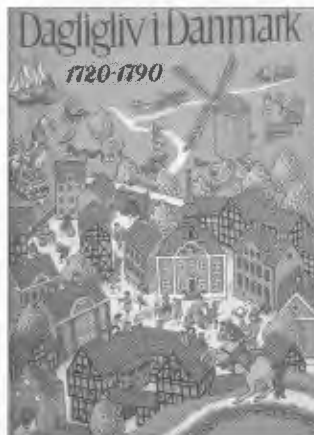
Særudgave

Værker værd at kende

Vi søger og finder på arkivalieronline og på diverse hjemmesider på nettet alverdens data om vores aner, men

glem ikke at huske

at der er skrevet tykke bøger og samlet meget stof på tryk om kulturhistoriske emner, som det er værd at kende til, når vi selv skal begribe samt videreformidle viden om vores aner og øvrige slægtnings liv og levevilkår.

Læs for eksempel i:

4-bindsværket **"Dagligliv i Danmark"**

(red. Axel Steensberg 1964-71) som behandler generelle emneområder fra 17.—20. århundrede.

2-bindsværket **"Danske sæder og skikke"** af Tage Heft (1943) som giver en morsom og meget velskrevet skildring af livet i en dansk købstad (X-købing) før og nu (Foreningens bibliotek har den - og biblioteket i Middelfart).

De lokalhistoriske årbøger byder også på mange interessante/morsomme emner:

Fredericiabogen (udgivet siden 1996 af Kultur- og Fritidsudvalget i Fredericia Kommune).

Vends (udgivet siden 1992 af Vends Herreds Udgiverselskab)

Koldingbogen (udgivet siden 1970; siden 1974 af Kulturudvalget i Kolding Kommune).

- årg. 1970-2006 kan læses på nettet.

Vejle Amts Årbog (udgivet 1905-2008 af Vejle Amts Historiske Samfund)

- årg. 2007-2008 kan læses på nettet. Videreført som:

Lokalhistorie for Sydøstjylland 2009 - af Historisk Samfund for Sydøstjylland.

- årg. 2009 og 2010 kan læses på nettet.

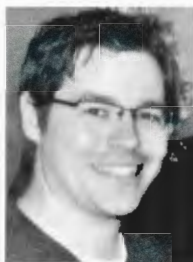
Fynske Årbøger (udgivet siden 1939 af Historisk Samfund for Fyn).

Fynske Minder (udgivet siden 1951 af Odens Bys Museer).

de kulturhistoriske skildringer

beriger din viden om slægten

Jesper Ratjen

Som ny arkivleder i Fredericia tiltrådte i august Karsten Merrald Sørensen (billedet), der kommer fra en stilling ved Det danske Bibliotek i Flensborg. Velkommen til Fredericia! Vi håber at kunne fortsætte mødeaktiviteten og det gode samarbejde som hidtil.

*Jesper Ratjen,
formand TSF.*

VÆRKER VÆRD AT KENDE

Af Jesper Ratjen, formand for TSF.

Den offentlige forvaltning har produceret hyldekilometer af protokoller og dokumenter med navnestof, som nu kan være til nytte som kilder for slægtsforskeren.

Men det gælder om at kende til disse kilder; vide hvad de indeholder; vide hvordan de kan bruges; vide hvor de er tilgængelige.

For at give let tilgængelige svar på disse vidensbehov, udgav »Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie« i årene 1998-2008 et 5-bindsværk: "Kilder til dansk forvaltningshistorie".

Et bind for hver af perioderne:

I: 1500-1750 ("Vor gunst tilforn"); 89 kildetyper omhandlet

II: 1750-1920 ("På embeds vegne"); 103 kildetyper omhandlet

III: 1920-1970 ("Efter bemyndigelse"); 129 kildetyper omhandlet

IV: Kilder til sønderjysk forvaltningshistorie ("Slesvig, Preussen, Danmark"); 76 kildetyper omhandlet

V: Kilder fra Færøerne, Grønland, Island, Troperne ("Nordatlanten og Troperne"); (?) kildetyper omhandlet

For hver kildetype gives indledningsvis en forklarende "manchet" om kildens forvaltningsmæssige fremkomst og anvendelse.

Dernæst følger et ordret transskriberet eksempel. Evt. med afbildning af den transskriberede kilde.

Så følger:

Kommentarer med ord- og begrebsforklaring;

Lovgrundlag;

Anvendelsesmuligheder;

Hvor findes kildetypen?;

Litteratur

Der er utrolig megen viden og inspiration at hente ved at gennemblade disse bind.

Foreningens bibliotek har dem til udlån. – Men har en anden været hurtigere til at snuppe et bind, kan Folkebiblioteket træde til.

Vi har modtaget en god historie fra Laila Køngerskov

Laila Køngerskov,
bibliotekar TSF

Hun fortæller om nogle oplysninger, hun har fundet om en brorsøn til hendes mands tipoldefar.

Det drejer sig om Danmarks sidste omstrejfende, "ægte" kjæltring, Casper Madsen eller Kjælle Casper, som man kaldte ham.

Kræ Tænds og An Mari Mæsters fjerde barn, Casper er født den 4. februar 1894 i Møruphus. Det var en tung prygl at slæbe rundt med, når moderen var ude at tigge og dertil kom,

Nyt til biblioteket

"Slægtsforskerens ABC" – en håndbog for alle som beskæftiger sig med slægtsforskning - af Jørgen Green & Michael Green Schmidt og "Slægtsforskning i lægdsruller, søruller og i hærens arkiver" af Jørgen Green.

Endvidere "Gårslevbogen 2012", "Gauerslundbøgerne 2012" samt "Det Kongelige Danske Postvæsen Gennem 300 Aar – 1624-1924", jubilæumsskrift af Jørgen Bergsøe.

VÆRKER VÆRD AT KENDE

Af Jesper Ratjen, formand for TSF.

Fremdrift i slægtsforskning er til en vis grad afhængig af held og andres hjælpsomhed, men man kan opsøge heldet ved at benytte sig af gode hjælpemidler.

Her er person- og sagregistre til trykte eller utrykte kilder en uvurderlig og uundværlig hjælp.

Vores biblioteks kategori »N. Personregistre til kilder« har en række gode eksempler:

N 01-03: V.Richter: »Dødsfald i Danmark 1761-1890«. og

N 04-08: Personalhist.Tidsskr.: »Dødsfald i Danmark 1968-72«

Begge som uddrag af dødsannoncer for personer med slægtsnavn eller betydende erhverv

Den for mange år siden afdøde Ingrid Bruun sad på Kolding Stadsarkiv og maskinskrev navneregistre til »Kolding Rytterdistrikts skifteprotokoller 1687-1753«. Det kæmpearbejde kan vi nu have glæde af i N 09 og N 12. (Skifteprotokollerne står i kopi på Kolding Stadsarkiv).

N 10 er et navne- og sagsregister til Generalstabens fyldige 12-bindsværk om Treårskrigen 1848-50. Mange som udmærkede sig på slagmarken er nævnt.

(De 12 bind har jeg engang benyttet på Fredericia folkebibliotek)

Jeg vil også nævne N 13, som er et navneregister over de afdøde personer, som har været optaget i Kraks »Blå bog« 1910-1988.

til fremstilling af træskobunde af træ samt større kopifræsere, der producere 4 ens træskobunde af gangen efter model og størrelse.

Det var den guidede tur. Så var der kaffe med boller og kringle, det var lige, hvad vi trængte til. Herefter gik man rundt på egen hånd. Og der var endnu meget at se. Dansk Pengemuseum fra bank- og sparekassernes første år. Selv en plovmand (ældre 500 kr.-seddel) var fremvist. Vognmuseet på den anden side af Gasvej havde ældre hestevogne og lastbiler, ja også en Ellert fra nyere tid. Her var også et karetmagerværksted fra Martha og Ludvig Hansen, Melby på Fyn. I sig selv en hel lille slægtshistorie. I "Det gamle Gasværk" var der særudstillinger om fodtøj (Op på stiletten), billede-serie fra Lindø-værftet og tidligere tiders cigaretreklamer (Smoking Hot) samt duftprøver på forskellige tobakker. Desuden Museumsgaden med forskellige butikker, ja meget meget mere.

Vi fik set at slægtshistorie og Industriens udvikling har meget med hinanden at gøre. Vi var i alt 30 deltagere på turen. Besøget gav inspiration til en gentagelse.

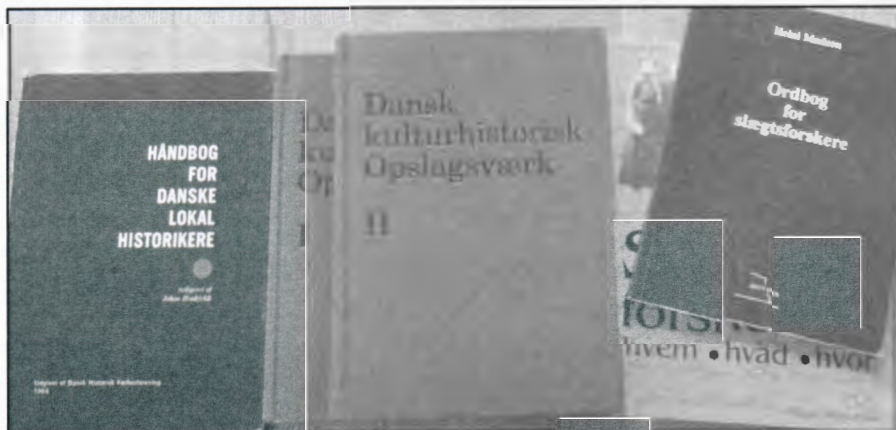
(se billeder og referat på hjemmesiden: www.trekanten-slaegt.dk)

VÆRKER VÆRD AT KENDE

Af Jesper Ratjen, formand for TSF.

Fremdrift i slægtsforskning er til en vis grad afhængig af held og andres hjælpsomhed, men man kan opsøge heldet ved at benytte sig af gode hjælpemidler.

Kulturhistoriske opslagsværker

En slægtsforsker skal jo helst være altvidende om gamle dages kulturhistoriske begreber. Begreber i retsdokumenter og genstande i skifteopgørelser. På internettet er der efterhånden megen hjælp at hente, men papirtrykte og indbundne opslagsværker (= bøger) har ikke udspillet deres rolle. De giver et overblik, som internettets mere eller mindre præcise nedslag på et søgt ord, ikke giver.

Klassikeren er *"Håndbog for danske lokalhistorikere"* (DHF 1952-56), som især dækker perioden 1500-ca.1850 med fyldigt forklarede opslagsord og litteraturhenvisninger.

Da også et fotografisk genoptryk fra 1965 havde været udsolgt i 25 år, udkom fornyelsen: *"Dansk kulturhistorisk Opslagsværk" bd. I-II* (DHF 1991), som dækker perioden 1400-ca.1914. 10.000 stikord (bagest i bd.II) henviser til 600 sammenfattende emneartikler.

En meget væsentlig fornyelse er henvisninger til utrykt kildemateriale (Utr. kildem.), Bibliografi (Bibl.) og en fyldig og opdateret litteraturliste (Litt).

Mere simple er de meget anvendelige "hvem-hvad-hvor"-værker, som giver en simpel ordforklaring, som f.eks.: Heini Madsen: *"Ordbog for slægtsforskere"* (1998); Jørgen Markvad: *Slægtsforskerens hvem-hvad-hvor* (2006) og Jørgen Green & Michael Green Schmidt: *"Slægtsforskerens ABC"* (2011).

De 2 førstnævnte har været tilbudt medlemmerne til køb. *"Håndbog for danske lokalhistorikere"* er netop erhvervet til vores bibliotek og vil få placering: L15. *"Slægtsforskerens ABC"* har placering P23

JeR

Medlemstilbud

Syrefri æsker (Rigsarkivets model) og kuverter til sikker opbevaring af originaldokumenter og – fotos er hjemtaget og sælges til medlemmer til konkurrencedygtige priser

Arkivæske – folio, 1 stk. á 16 kr.

Arkivæske – A4, 1 stk. á 14 kr.

Kuverter – A4, 5 stk. á 12 kr.

Kuverter – A5, 5 stk. á 8 kr.

Bestilles hos formanden og udleveres straks efter betaling hos kassereren.

Værker værd at kende

Af Jesper Ratjen, formand TSF

Ved vores arrangement den 9. februar med fortælling om slægtsklenodier, fik vi demonstreret, hvordan vi kunne trække flere oplysninger ud af det arvede sølvtøj, end de eventuelle indgraveringer kunne fortælle. Vi lærte at se efter de dateringsmuligheder det stemplede sølvs mærker giver os.

Siden 1500-tallet har det været påbudt, at sølvarbejder som indeholdt mindst 13 1/2 /16 sølv skulle være forsynet med et mestermærke og gerne suppleret med et bymærke. Det sidstnævnte blev kun i begrænset omfang respekteret. Sølvarbejder fremstillet i København siden 1676 bærer det tretårnede »Københavnsmærke« med årstal. I København var ansat en såkaldt "stads-guardein", som prøvede de indleverede sølvarbejders sølv-holdighed. Som garanti satte han 1) et tretårnet københavnsmærke med årstal, 2) et mærke med sine navneinitialer og 3) et månedsmærke, som afbildede tidspunktets stjernetegn. Ved sølvarbejder fremstillet i provinsen må man oftest nøjes med datering ud fra mestermærket, for der var for få guldsmede i de enkelte købstæder til at man kunne lønne en gardein.

I alle tilfælde er 3-bindsværket: Chr.A.Bøje: »Danske guld og sølvmærker før 1870« udgivet af Politikens forlag 1979-82, en uundværlig hjælp. Bd.1: København; Bd.2 Købstæderne; Bd.3 Sønderjylland. Værket kan lånes på folkebiblioteket. For perioden 1870-1945 kan man konsultere Laurits Grün: »Danske Guld- og sølvsmedes stempler og mærker indtil 1943« med tillæg 1943-1945.

Som et eksempel på, hvad man kan læse af mærkerne, kan nævnes en sølv-flødekande, som i bunden var stemplet med 4 mærker:

Mestermærket fortæller, at flødekanden er fremstillet på af Samuel J.N. Prah, som var københavnsk mester 1825-1885.

I det 3-tårnede københavnsmærke står: "48" dvs. at prøveåret som sikkert også er fremstillingsåret, er 1848

Stads-guardeinens mærke PRH: Peter R. Hinnerup, som virkede 1840-1863

Månedsmærket viser "Skyttens tegn" dvs. perioden 22.nov. - 21.dec.

I 1849 var der guldbrillup i familien, så mon ikke vi kan slutte os til, at det har været en guldbrillupsgave?

Tilsvarende er meget af det sølvspisebestik, som vi gemmer i kommodeskuffen, stemplet og i mange tilfælde jo tillige indgraveret med ejerinitialer, navne og datoer som fortæller om barnedåb, bryllup, runde fødselsdage og jubilæer. (Det fik vi også eksempler på ved vores fortællinger om slægtsklenodier). Det kan desuden være morsomt at finde ud af, hvad de forskellige bestikmønstre hedder. En god hjemmeside at besøge med det formål, er:

<http://www.skovsantik.dk/bestikmonstre.htm>

Lad tingene fortælle!

Medlemstilbud

Syrefri æsker (Rigsarkivets model) og kuverter til sikker opbevaring af originaldokumenter og – fotos er hjemtaget og sælges til medlemmer til konkurrencedygtige priser

Arkivæske – folio, 1 stk. á 16 kr.

Arkivæske – A4, 1 stk. á 14 kr.

(Udsolgt)

Kuverter – A4, 5 stk. á 12 kr.

Kuverter – A5, 5 stk. á 8 kr.

Bestilles hos formanden og udleveres straks efter betaling hos kassereren.

Værker værd at kende.

Lokalhistoriske årbøger

Af Jesper Ratjen, formand for TSF

På vores foreningsbibliotek lånte jeg et eksemplar af Vends herreds årbogen 2011 fordi jeg på bagsidens indholdsoversigt så, at der var en artikel om Hamdrup mølle. Denne mølle nævnes i en noget tåget familieoverlevering om familien Hey, som er min farmors slægt. I forstår min glædelige overraskelse over at se en "Frederich Wilhelm Hey" nævnt som ejer af møllen 1774-78. Ham kender jeg ellers kun som "husmand og maler" i Ørsbjerg, Kerte sogn. Om det er den samme person har jeg endnu ikke fået fastslået, men det mindede mig om, at blandt "Værker værd at kende", hører i høj grad de lokalhistoriske årbøger. De kan være guldgruber af oplysninger; – både om konkrete personer og familier, men nok så meget om generelle levevilkår til forskellig tid og om (ofte dramatiske) hændelser på en egn baseret på kildestudier eller erindringsstof.

Som det ses af den efterfølgende liste, er der et rigt udvalg af lokalhistoriske årbøger fra alle egne af landet. Mange af de nævnte årbøger har været udgivet i over 100 år og flere er indscannet, så du kan læse dem digitalt.

Hovedstadsområdet

Historiske Meddelelser om København. (1907-) (Udgivet af Københavns Kommune. Fra 2011 af Selskabet for Københavns historie).

Aarboeg (1910-1934) Udg. af Historisk Samfund for Kjøbenhavns Amt; fortsat som: *Fra Københavns amt* (1935-1968).

Meddelelser fra Historisk-topografisk Selskab for Gjentofte Kommune Bd.1-5 (1924-1964).

Gentofte-bogen (1971-) Udg. af Historisk-topografisk Selskab for Gentofte kommune.

Årbog (1968-) *Gladsaxe Lokalhistoriske Forening*.

Lyngby-bogen. (1965-) Udgivet Lyngby-Taarbæk Historisk-topografisk Selskab.

Søllerødbogen. (1942 -) Udgivet af Historisk-topografisk Selskab for Søllerødeggen. Register til alle årgange ses på: <http://www.histtop.dk/sollerodbogen.html>

Årsskrift. (1949-) Udgivet af Værløseegnens Historiske Forening.

Sjælland

Fra Frederiksborg Amt. (1906-) Udgivet af Frederiksborg Amts Historiske Samfund.

Historisk Årbog for Roskilde Amt. (1976-) Udgivet af Historisk Samfund for Roskilde Amt.

Køge Studier (1987-) Udg. af lokalarkiverne i Køge kommune. Oversigt over artiklerne kan ses på: <http://koegearkiverne.dk/køge/publikationer-fra-køge-arkiverne/artikler-i-køge-studier>.

Fra Holbæk Amt. (1907-) Udgivet af Historisk Samfund for Nordvestsjælland (Register på <http://nordvestsjælland.dk/register.html>).

Årbog. (1912-) Udg. af Historisk Samfund for Sorø Amt (siden 2011: Historisk Forening for Midt- og Sydvestsjælland). Artiklerne 1912- 2010 kan læses på <http://www.histvestsj.dk/Search.aspx>. Indholdsfortegnelse 2007-2014 kan ses på <http://www.histvestsj.dk/aarboeger.html>. (Tast "søg" uden at udfylde felter).

Årbog (1912-) Udg. af Historisk Samfund for Præstø Amt.

Bornholm

Bornholmske Samlinger (1906-) Udg. af Bornholms Historiske Samfund. Indholdsfortegnelse på: <http://bornholmske-samlinger.dk/registrant/>

Lolland-Falster

Årbog, Lolland-Falster (1913-) Udg. af Lolland-Falsters Historiske Samfund. Register til alle årgange på: <http://pkv.dk/genea/lfsh/index.html>

Fyn

Aarbog for Odense og Assens Amter (1913-1938).

Aarbog for Svendborg Amt (1908-1937).

De 2 ovennævnte årbøger fortsattes samlet i:

Fynske Årbøger. Udgivet af Historisk Samfund for Fyns Stift. (1939-) Artiklerne 1908-2003 kan læses på: <http://www.histfyn.dk/Description.aspx>. Indholdsfortegnelse 2004-2014 kan ses på http://www.histfyn.dk/fynske_aarboeger.html

Fynske Minder Årbog (1951-). Udg. af Odense Bys Museer. Vores foreningsbibliotek har Årg. 1977 og 1978 (Står som V01-V02).

Odensebogen (1990-) Udg. af Byhistorisk udvalg / Historiens Hus, Odense. Indhold af alle årgange kan ses på: <http://historienshus.dk/topmenu/butikken/odensebogen>

Vends (1993-) Udg. af Vends Herreds Udgiverselskab. Vores foreningsbibliotek har alle årgangene. Står som: V71-V98.

Vestfynsk Hjemstavn. (1931-) Vestfyns Hjemstavnsforenings årsskrift. Register 1931-2012 på <http://www.vestfynshjemstavn.dk/artikler/register-emne.pdf>

Stavn (1976-) (1976-1987 hed tidsskriftet: *Arkiver, Folkemindesamlinger og arkiver i Faaborg kommune*. Oversigt over artiklerne 1976-1987 ses på: http://www.brahetrolleborg.lokalarkiver.dk/html/boger/stavn/art_76-87.html. Oversigt over artiklerne siden 1988 ses på: http://www.brahetrolleborg.lokalarkiver.dk/html/boger/stavn/art_88-nu.html

Tåsinge Årbog (1987-) Udg. af Taasinge Museumslaug og Taasinge Lokalhistoriske Arkiv Artikelindex ses på: http://www.taasinge-museum.dk/?Forlag:T%E5sing_%C5rbog_1987_%96_2014:Indeks

Jylland

Samlinger til Jydsk Historie og Topografi (1866-1930) fortsættes som:

Jyske samlinger (1932-1965) og *Historie* (1966-2009) Udg. af Jysk Selskab for Historie.

Vendsyssel Årbog. (1915-) Udgivet af Historisk Samfund for Vendsyssel.

Vendsyssel Folk og Land (1908-1932). Historisk-topografisk årbog. Artiklerne årbogen indeholder kan ses på: bibliotek.dk. Artiklerne kan bestilles som artikelkopi leveret gennem Folkebiblioteket.

Vendsyssel nu & da. (1977-) Udg. af Vendsyssel Historiske Museum & og Historisk Arkiv.

Barn af Vendsyssel (1975-) Udg. hvert andet år af Lions Club Vendsyssel.

Historisk Årbog for Thisted amt (1906-) / *Historisk Årbog for Thy og Mors / Historisk Årbog for Thy, Mors og V. Han Herred*. Udgivet af Historisk Samfund for Thy og Vester Hanherred Indholdsregister og læsning af artiklerne (1906-2009) på <http://www.thistedmuseum.dk/Historisk%20%C5rbog/Masterside.htm>

Sydthy årbog (1984-) Udg. Af Egnshistorisk Forening for Sydthy. Årgangene 1984-2013 kan læses digitalt på: <http://arkiv.thisted-biblio-tek.dk/sydthy%20Egnshistorisk%20Forening/Egnshistorisk%20forening%20for%20Sydthy.htm>

Han Herred Bogen.(1995-) Lokalhist.årbog for Øster og Vester Han Herred. Udg. af Fjerritslev Avis og Lokalhist. Samvirke for han herred.

Jul i Thy (1931-) Udg. Privat; fra 2014 Museet for Thy og Vester Hanherred.

Sydthy Årbog Udg. af Egnshist. Foren. for Sydthy (1984-) Årgangene 1984-2013 kan læses digitalt på: <http://arkiv.thisted-biblio-tek.dk/Sydthy%20Egnshistorisk%20Forening/Egnshistorisk%20forening%20for%200Sydthy.htm>

Årsskrift. (1975 -) Udg. af Egnshistorisk Forening for Thyholm & Jegindø En del af årsskriftets artikler kan læses digitalt på: <http://www.thyholm.lokalarkiver.dk>

Fra Egnens fortid. (1977-) Lokalhistorisk årbog Udg. af Lokalhistorisk Selskab for Hirtshals og Omegn (indholdsoversigt: <http://www.hirtshals-lokalarkiv.dk/aarbog.htm>). Vores foreningsbibliotek har Årbog 1980/81. Står som: V91.

Fra Himmerland og Kjær herred. Udgivet af Historisk Samfund for Himmerland og Kjær Herred. (1912-) Registre 1912-2014 på: http://www.histsamf.dk/?page_id=29

Barn af Himmerland (1978-) Udg. hvert andet år af Lions klubber i Himmerland.

Aalborg-bogen (1967-) Udg. af Selskabet for Aalborgs Historie. Oversigt over de enkelte binds tema ses under menupunkt »bøger« på: <http://www.aalborgshistorie.dk/tag/aalborgbogen/>

Fra Viborg Amt / Fra Viborg-egnen (1929-) Udg. af Historisk Samfund for Viborg Amt. Siden 2007 med navn: *Fra Viborg-egnen*. Register 1929-2009 udgivet 2011.

Fra Bjerringbro kommune (1980 -) Udg. hvert 2. år af Bjerringbroegnens Lokalhist. Arkiv.

Skivebogen. Historisk Årbog for Skive og Omegn. (1909-) Udg. af Historisk Samfund for Skive og Omegn.

Fra Randers Amt. Historisk Årbog (1906-) Udg. af Randers Amts Historiske Samfund. Index 1906-1996 på: <http://www.historisk-randers.dk/Aarbogsindeks.html>

Årbog. Udg. af Langå lokalarkiv (1970-) (indholdsoversigt på www.lokalarkivlangaa.dk).

Århus Stifts Årbøger. (1908-) Udgivet af Historisk Samfund for Aarhus Stift. Årbøgerne 1908-2005 kan læses digitaliseret på <http://www.historisk-samfund-aarhus.dk>. - ligesom indholdsfortegnelse for de senere årbøger.

Århus Årbog (1932, 1972-1992). Udgivet af Aarhus Byhistoriske Udvalg. Begivenheder i Århus i de nævnte år. Register på hjemmeside: <http://www.lundskov.dk>

Østjysk Hjemstavn (1936-). Udgivet af Østjysk Hjemstavnsforening. Indholdsfortegnelse 1936-2013 på <http://www.ostjysk-hjemstavn.dk>

Vejle Amts Årbog. (1905-) Fra 2009 med navn: *Lokal Historie fra Sydøstjylland*. Udgivet af Vejle Amts historiske Samfund / Historisk Samfund for Sydøstjylland. Årgangene 1905-2001 kan læses digitalt på: <http://www.hssso.dk/arbøger-1905-2001>. Vores foreningsbibliotek har adskillige af årgangene: står som V4-V70 og V 96-97.

Vejlebogen. (1991-) Udg. af Byhistorisk Selskab for Vejle . Emneindeks ses på: <http://www.bhsvejle.dk/register-vejlebogen>.

Kolding-bogen. (1970-) 1970-72 Udg. af Axel Andersen. Fra 1974 Udg. af Kulturudvalget i Kolding. Årgangene 1970-2012 kan læses digitalt på: <http://stadsarkiv.kolding.dk/koldings-historie/koldingbogen>.

Fredericiabogen (1996-) Udg. Museerne i Fredericia. Vores foreningsbibliotek har årgangene 1998-2011 (står som: G06-G17); Register til årg. 1996-2005 (står som: G05).

Skærbækfortællinger (2012-) Udg. af studiekredsen Skærbækhistorier. Erindringer fra Skærbæk.

Hardsyssel Årbog. (1907-) Udgivet af Historisk Samfund for Ringkøbing Amt. Årgangene 1907-2007 kan læses på: <http://www.historisksamfund.dk/LaesAarbog/SoegPaaForfatter.php>

Fra Ribe Amt. (1903-) Udgivet af Historisk Samfund for Ribe Amt. Register for årg. 1903-2012 ses på: http://histsamfund.dk/?page_id=140

Sønderjyske Årbøger. (1889-1913, 1923-) Udg. af Historisk Samfund for Sønderjylland. Har et rent historisk indhold.

Historisk Årbog for Rødding-egnen (1981-) Udg. af Rødding lokalhistoriske Forening og Arkiv. Indholdsfortegnelse 1981-1010 kan downloades fra: <http://www.roeddingarkiv.dk/9402/Årbøger>.

Fra Als og Sundeved. (1926-) Skriftrække med forskellige emner. Udgivet af Historisk Samfund for Als og Sundeved. Oversigt over bindenes emner på: http://www.hsaos.dk/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=66

Gå i øvrigt på opdagelse på hjemmesiden »Danske lokalbibliografier«
<http://www.lokallit.dk>

Bestyrelsen vil lige gøre opmærksom på:
"Slægtstemaaften ved Bestyrelsen m.fl.", onsdag den 23.sept.
Hjælp til vores egen slægtsforskning med "sidemandsoplæring".

De "mere øvede" sætter sig med de "mindre øvede" og hjælper med at løse de helt konkrete problemer du har i din egen slægtsforskning. Medbring din pc – ellers bruger vi arkivets.

Så her kan virkelig hentes nogle "guldgrube" og gives gode råd, så de "mindre øvede" kan komme videre. Så mød talstærkt op!

Slægtsbøger

Arkivet har overtaget (et par hundrede) slægtsbøger udgivet af firmaet "Anearkivet", som var en efterfølger af firmaet "Dansk Slægtsforskning". (For 500 kr + 2 kr. pr kopiside kan man erhverve en kopi af de nævnte slægtsbøger. Se titlerne på "arkiv.dk". Vælg som arkiv: Fredericia Lokalhist. arkiv og søg på "Anearkivet", så ses titlerne. Enkelte titler ses også på: "Dansk slægtsforskning").

Arkivleder Karsten Merrald Sørensen er blevet bevilget et halvt års orlov fra arkivet til nye studier efter en ph.d - afhandling, han tidligere har udarbejdet. Karstens nye projekt sammenligner hvorledes købstadsborgere manifesterede sig i kirkerummet frem til 1700-årene. Det er kirkerne i Fredericia, Kolding, Vejle og Horsens, der sammenlignes.

I dag har Karsten stadig 1 måned tilbage af sit halve års orlov fra arkivet.

Referatet fra generalforsamlingen den 14. marts 2016 - kan ses på hjemmesiden.

VÆRKER VÆRD AT KENDE

»Trap: Danmark« (1. - 5. udgave)

Af Jesper Ratjen, formand TSF

"Trap" er nok kendt i forvejen af de fleste, men alligevel kan det være nyttigt at blive gjort opmærksom på de forskellige udgavers fortrin.

Værket har navn efter kabinetssekretær J.P. Trap, som 1858-60 udgav en "Statistisk-topographisk Beskrivelse af Danmark" i 5 bind + Hertugdømmet Slesvig (1861-64).

Beskrivelserne i denne og alle de senere udgaver, er baseret på den administrative inddeling: Amt, herred, sogn. For hvert oplyses om øvrige administrative tilhørsforhold.

For hvert amt angives med navn de forekommende: Købstæder, herreder, amtskommuner, valgkredse, stiftet, provstier, jurisdiktioner, udskrivningsdistriktet,

Et udsnit af bindene fra Trap: Danmark 1.-5. udgave

fysikater, lægedistrikter, amtsstuedistrikter og forligelsescommissioner. Efter denne oversigt følger fyldige beskrivelser med kortplancher og billeder, af købstæderne med areal- og bygningsstatistik samt gennemgang med beskrivelse og historie af byens offentlige bygninger og institutioner. Især kirkerne og deres inventar bliver grundigt behandlet. Befolknings- og erhvervsstatistik og til slut et afsnit om byens historie.

For hvert herred beskrives dets grænser, terræn og jordbund, areal og indbyggertal samt provsti og købstæder.

Den fyldigste del er dog: Sognebeskrivelserne. Sogn for sogn kommer vi landet igennem. Igen: grænser, terræn, jordbund, areal og indbyggertal, men vigtigt: Forekomsten af navngivne byer, bebyggelser og (større)gårde. [Dette er en meget brugbar kilde, hvis man har besvær med at tyde et stednavn i en håndskreven kilde]. Indbyggertal og erhverv. Vi får også specificeret sognets tilhør til jurisdiktioner – herunder lægdsnummer. En grundig beskrivelse af kirken og dens inventar bliver udbygget efterhånden i værkets senere udgaver. I 1. udgavens sognebeskrivelser kan være meget fyldige beskrivelser af sognets erhvervsliv, hentet fra andre kilder. *Det må stærkt anbefales, at læse disse præciseringer af erhvervudøvelsen i sognet, da de kan rumme særdeles interessante oplysninger.*

Det nævnte er i stor træk opbygningen af teksterne i alle udgaver. Meget kan findes i andre kilder, men ikke samlet og let tilgængelig, som i »Trap«.

»Trap: Danmark« er hidtil udkommet i 5. udgave (Udgivelsen af en 6. udgave er påbegyndt 2015).

De enkelte udgaver har forskellige fortrin med hensyn til tidmæssig aktualitet og fyldighed, men det der adskiller dem tydeligst (bortset fra ændringer i faktuelle forhold) er illustrationerne med kort og billeder.

Trap-værkets unikke illustrationer med kort og billeder, som ikke ses andre steder, er samtidig særdeles velegnede til illustration af slægtsbogen.

1. udg. 4 bind (1858-60), hvoraf bd. 2 og 3 hver var delt i 2 dele + Slesvig i 2 bd. (1860-64). For købstæderne: Udfoldelige kortplancher med bykort (1858-60) prydet med enkelte vignetter af kirker og offentlige bygninger samt kort over købstadens jorder. Endvidere er i sogneafsnittet indsat helsides litografier af udvalgte herregårde.

2. udg. 5 bind i 6 dele (1872-79). Amtskort som dobbelttopslag med farvemarkering af herredsgrænserne. Bykort som enkeltside over købstæderne. Adskillige xylograferede illustrationer af kirker og herregårde er indsat i teksten men samtidig er antallet af helsides litografier af herregårde stærkt forøget.

3. udg. 5 bind (1898-1906). Denne udgave tager prisen med hensyn til illustrationer. Særlig vil jeg fremhæve de tegnede gadescenarier med personer fra købstæder (ofte tegnet efter fotografi) omk.1898. Iøvrigt er illustrationsmængden stærkt forøget. Stadig især kirker (enkelte med interiør og døbefond) og herregårde. Bykortene er opdaterede til 1897-98.

*Byfogeden (?) krydser torvet i
Fåborg*

Ringe kirke, Gudme herred, Svendborg amt

*Kjerstrup på Lolland, hvor Jespers
2.xtip-oldeforældre mødte hinanden.*

*Vignet: Skovby
herreds segl og
døbefond i Skovby*

*Vignet: Bogense
bysegl og kirke*

4. udg. 9 bind (1920-32)

Stadig mange illustrationer af kirker og herregårde. Mange er erstattet af fotografier, men mange stregtegninger af de nævnte motiver er bibeholdt, måske i en ny udformning! – Og der er kommet nye til! Så 4.udgaven er også værd at konsultere. Som nyhed er sognebeskrivelserne forsynet med et lille (frimærkestort) kort, som viser sognegrænserne og den indbyrdes beliggenhed af stednavnene.

5. udg. 31 bd. (1958-72)

Værket er udvidet til også at omfatte Færøerne og Grønland med hver et bind. Desuden et Personregister-bind og et Stedregister-bind (i vores bibliotek som: L 14). Amtsinddelingen er "de gamle amter" ("Trap-amt"), som også Statens arkiver benytter, men da værkets udgivelsesperiode overskred "kommunalreformen 1. april 1970", hvor ca. 1000 sognekommuner blev sammenlagt til 275 primærkommuner, som de hidtidige købstæder også indgik i, og 25 amter blev til 14 amtskommuner, blev det nødvendigt med et særskilt Nøgle-bind, som foruden tabeller, som viser sognekommunernes tilhør i det nye system, også har amtskort med sogneinddeling; – både de gamle sognekommuner og de nye primærkommuner.

Bortset fra tegningerne af herredsseglene, er alle illustrationer fotografier. I de indledende amtsbeskrivelser er der tilføjet nogle landskabsfotos. Sognebeskrivelserne er stadig illustreret af et lille kort. En ny detalje, som kan være meget nyttig: I sognebeskrivelserne er sognets landsbyer nævnt ved navn, som kan være efterfulgt af en parentes med et "u." og et årstal; f.eks.: (u. 1793) Det betyder, at landsbyen blev udskiftet 1793.

Få nærmere oplysninger om værkets indhold og tilgængelighed som indscanninger, på: https://da.wikipedia.org/wiki/Statistisk-topografisk_Beskrivelse_af_Kongeriget_Danmark#2.

Værket kan også lånes på Folkebiblioteket, som kan skaffe det ønskede til hjemlån.

Fortsættelsen af den interessante historie om efternavne.

(Kilde: Nordisk Forskningsinstitut - fundet på Nettet).

Af Kai Aurbo, redaktør

Efternavne i 1900-tallet

Som beskrevet i afsnittet om efternavne i 1800-tallet havde danskernes stereotype efternavne ført til flere forsøg på at ordne sagerne ved lov – med stærkt varierende held.

Navnesagen havde flere gange været diskuteret i Folketinget, og i 1897 fremsatte et menigt medlem af tinget det lovforslag at enhver mand eller kvinde som slægtsnavn uden betaling skulle have ret til at antage deres fars eller farfars folkelige tilnavn eller navnet på en i slægten nedarvet ejendom.

Betænkningen "Dansk Navneskik" fra 1899 er kun på 169 sider, men den er hovedkilden til vor viden om de folkelige tilnavne.

Kommissionen af 1898

Lovforslaget førte til at der året efter blev nedsat en kommission bestående af tre universitetsprofessorer der skulle undersøge "disse Tilnavnes nationale Betydning og Udbredelse". Kommissionen gik grundigt til værks ved at udsende over 100 spørge-skemaer til kompetente folk rundt om i landet om hvilke folkelige tilnavne der endnu anvendtes på stedet og efter hvilke regler.

Allerede året efter, i 1899, udkom kommissionens betænkning "Dansk Navneskik" der kort og godt fastslår at den danske navneskik "lider af at være ensformig, upraktisk og uskøn i en saadan Grad, at man vanskelig skal finde dens Lige andensteds", og som

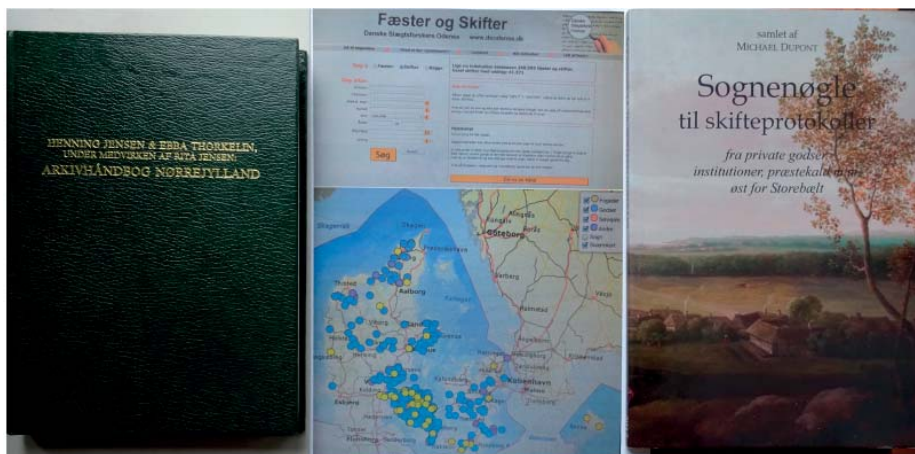
Værker værd at kende

– hvis du vil finde fæstekontrakter og godsskifter

af Jesper Ratjen, formand

Hvis du vil finde fæstekontrakter vedrørende en ane eller et skifte efter samme, må du kende den administrerende myndighed.

Fæstere hører under et gods. Et gods kan have meget spredtliggende besiddelser. Flere forskellige godser kunne eje gårde i samme landsby. Det er derfor

ikke nødvendigvis det nærmest liggende gods en fæstebonde/-husmand hører under.

Skiftebehandling efter afdøde bosiddende på et gods hørte frem til ca. 1850 under godset.

(Godsejeren selv eller hovedgårdsforpagtere og deres familier havde amtet som skiftemyndighed)

For at finde frem til det rette gods, er der nogle hjælpemidler, det er værd at kende:

Henning Jensen m.fl.: »Arkivhåndbog Nørrejylland«. Dansk Historisk Håndbogsforlag, 1980

Bogen er et opslagsværk, som er opdelt efter herreder. For hvert herred gives først en oversigt over, hvad der findes af kirkebøger **Kb**, lægdsvæsen **Lv**, Skøde- og Panteprotokoller **S & P**, Tingbøger **Tb**, samt Diverse andre oversigter. Derefter for hvert Gods, hvad der findes af Skifteprotokoller (**Skp**), Fæsteprotokoller og fæstebreve (**Fp** og **Fb**), Jordebøger (**Jb**), **Ruller** m.m.

Hvis noget findes i amts- eller provstearkiver, er det også angivet. Endelig

angives alle de **sogne**, som godset har ejendomme i og hvilke **sted- eller ejendomsnavne** det omfatter.

Men der er meget mere i den lille, overskuelige håndbog:

– for der følger et afsnit om **amternes arkivalier** vedr. Skifteprotokoller **Skp**, Lægdsruller Ruller, Jordebøger **Jb**, Matrikler **Matr.** – og derefter:

Købstædernes arkivalier: Kirkebøger **Kb**, Skifteprotokoller **Sp**, Borger-skabsprotokoller **Bgsk**, Skøde- og panteprotokoller **S & P**, Realregistre **RR**, Brandforsikringer **Brandtf**, Tingbøger **Tb**, Lægdsvæsen **Lv**, Rådstueprotokoller **Rp** og **Diverse**.

Bispearkiverne med præsteindberetninger og kirkeregnskaber og om skoler og degne m.m.

Provstearkivernes gejstlige skifteprotokoller

Latinskolernes disciplinprotokoller (hvis de er afleverede)

og endelig **Viborg Landstingsarkiv**

Afslutningsvis et **sogneregister**, som nævner de godser, som har haft fæstegods i sognet

(»Arkivhåndbog Nørrejylland« står i vores udlånsbibliotek som: »A 02«)

Det har været et savn, at der ikke fandtes noget tilsvarende for de andre landsdele, men for efterhånden en del år siden åbnede DIS-Odense en hjemmeside »**Fæster og Skifter**»

www.faesterogskifter.dk

Den er baseret på hjælpsomme, flittige medlemmers indtastninger af først og fremmest **fynske fæster og skifter** – men i stigende omfang også fra de øvrige landsdele. (se kortet)

Baseret på **amt** er der søgemulighed på **navn, sted** (sogn, herred), **årstal** – *For fæstere* også: **Forrige fæster** (som også kan bruges »omvendt«, hvis man gerne vil have navnet på den efterfølgende fæster). – *For skifter:* **Ægtefælle og/eller arving**.

Ved match fås et klikbart link direkte til den indscannede originale protokol på Rigsarkivets arkivalieronline med angivelse af protokollens nøjagtige betegnelse samt sidetal.

Så manglede bare en hjælpekilde til **Sjælland med sydhavsøerne samt Bornholm**.

Det savn blev afhjulpet i 2012 med:

Michael Dupont: »Sognenøgle til skifteprotokoller« med undertitlen: »**fra private godser, institutioner, præstekald m.m. øst for Storebælt**«, 2012

Som titlen angiver er målet: Skifter! – men da sognet er indgangsvejen til godserne, kan bogen også bruges som hjælp til at finde fæsterne:

For hvert sogn, som er anført i alfabetisk rækkefølge, bringes en liste over de godser, som har ejendomme i sognets navngivne landsbyer eller navngivne ejendomme i sognet.

Når man således véd hvilke godser, som har ejendom i en given landsby, kan skifterne, men også fæsterne, søges via Daisy (www.sa.dk) ved at gå ind i det pågældende godsarkiv: Under ”Søg og bestil” skrives godsets navn i søgebrikken. Søgningen leder frem til godsets arkivserie, vil typisk blandt meget andet vil omfatte *skifteprotokol* m.m. og *fæsteprotokol*. I de fleste tilfælde vil der stå:

”Kopi, Scannet” og i en grøn boks: ”Læs arkivaliet”.

(Jeg bruger selv »salldata« (ao.salldata.dk) som indgang til scannede godsarkiverne ved i menuen at vælge: Lokale myndigheder / Godsarkiver / Amt)

(»Sognenøgle til skifteprotokoller øst for Storebælt« « står i vores udlånsbibliotek som nr. ”P 18”)

På **Bornholm** er der ingen godser. Gårdene er Selvejergårde eller Vornedgårde (ejet af kongen eller kirken eller en selvejerbonde). Enkelte større proprietærgårde. Gårdene er nummererede indenfor hvert sogn. F.eks. ”22.Sg. VM” = 22. selvejergård i Vestermarie. På topografiske kort kan de nummererede gårdes beliggenhed ses. En liste over de bornholmske gårde med navne kan ses på:

”<http://www.bornholm-stamtavle.dk/materiale/gaardeliste/gaardelistedk.html>”

Bornholmske skifter findes nemt via ao.salldata.dk Vælg: Skifter / Retsbetjente / Amt: Bornholm / Myndighed: Det ønskede herred eller byfoged.

Gotisk tekst

På næste side finder du en gotisk tekst, den er tænkt, som en øvelse i læsning af gotisk. Fat papir og blyant og prøv at transskribere teksten. Hvis du kører helt fast, så findes der en transskribering på vores hjemmeside.

Her er et par opgaver, der skal løses, når du har transskriberet teksten:

Hvornår blev Krykke-Birthes moder født? Hvor gammel blev hun?

I teksten står ordet ”vulgu”, hvad betyder det?